

LIVIU - ALEXANDRU VIOREL

**Atenuarea cuantumului
cauțiunii sau, după caz,
suprimarea obligației
de consemnare a cauțiunii
afereente cererilor
de suspendare (provizorie)
a executării silite**

Universul Juridic

București

- 2024 -

Cuprins

PROLEGOMENE.....	15
1. Considerente introductive	15
2. Dificultăți în accesarea jurisprudenței românești și a altor materiale cu relevanță	15
3. Prejudecăți doctrinare și jurisprudențiale	20
4. Importanța și actualitatea temei	21
5. Argumentele centrale ale cercetării.....	25
6. Noutatea cercetării	26
7. Metode de cercetare.....	26
8. Itinerarul lucrării.....	27
9. Definirea unor termeni uzual întrebuințați	29
9.1. Cauțiunea judiciară	29
9.2. Deponentul cauțiunii	29
9.3. Eventualul deponent al cauțiunii.....	29
CAPITOLUL 1. CONDIȚIILE INGERINȚELOR CU PRIVIRE LA CAUȚIUNILE JUDICIARE	30
Introducere.....	30
<i>Secțiunea I. Calificarea cauțiunilor judiciare drept ingerințe în dreptul de acces la o instanță</i>	32
<i>Secțiunea II. Consacrarea ingerinței în lege</i>	37
<i>Secțiunea III. Dublul scop urmărit</i>	38
§1. Scopul cauțiunii în alte legislații	38
§2. Scopul consemnării cauțiunii aferente cererii de suspendare (provizorie) a executării silite în legislația procesual civilă din România	39

<i>Secțiunea IV. Existența unui raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite de stat și dublul scop urmărit</i>	45
Concluzii la Capitolul 1	46
CAPITOLUL 2. ADMISIBILITATEA AJUTORULUI PUBLIC JUDICIAR LATO SENSU CU PRIVIRE LA PLATA CAUȚIUNII	47
Introducere	47
<i>Secțiunea I. Elemente cu privire la cercetarea jurisprudențială efectuată</i>	49
<i>Secțiunea II. Abordări conceptuale</i>	49
§ 1. Explicații preliminare	49
§ 2. Prezentarea abordărilor	50
1. Abordarea pur națională.....	50
2. Abordarea pur convențională (supranațională)	52
3. Abordarea propusă: abordarea transversală (convențional-națională)	53
<i>Secțiunea III. Perspectivă diacronică asupra doctrinei și asupra jurisprudenței relevante</i>	55
§ 1. Aspecte introductive	55
§ 2. Situația anterioară cauzei <i>Iosif c. României</i>	57
§ 3. Hotărârea din cauza <i>Iosif c. României</i>	58
1. Registrul factual	58
2. Soluția Curții.....	59
§ 4. Opinii vehiculate ulterior hotărârii din cauza <i>Iosif c. României</i> și anterior pronunțării deciziei din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	60
§ 5. Decizia din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	61
§ 6. Jurisprudența națională post <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	64
<i>Secțiunea IV. Absorbție critică a judecăților din cauza Eco Invest-Bolmadar: erorile și dezlegările Curții Europene</i>	65
1. Explicații prealabile	65

2. Succintă caracterizare a deciziei din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	66
3. Erorile Curții din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	67
3.1. Considerații comune.....	67
3.2. Instanța națională ar fi analizat, pe fondul său, cererea de suspendare provizorie a executării silite	67
3.3. Ajutorul public judiciar ar fi incident, în baza O.U.G. nr. 51/2008, și în materia cauțiunii	70
3.4. Ar fi incidentă în cauză O.U.G. nr. 51/2008.....	70
3.5. Practica pusă la dispoziție de Guvern ar fi fost majoritară	71
3.6. Premisa de la care pornește Curtea este că cererea de ajutor public judiciar cu privire la plata cauțiunii ar fi fost un remediu efectiv la epoca faptelor	72
4. Obligatoritatea deciziei din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	74
4.1. Divergența doctrinară și planul analizei	74
4.2. Efectele juridice ale deciziilor Curții EDO de respingere ca inadmisibilă a plângerii individuale.....	75
4.2.1. Opinia criticată.....	75
4.2.2. Teza pe care o propun.....	75
4.3. Argumentele obligativității deciziei	75
4.3.1. Obligatoritatea decurge din textul Convenției și al jurisprudenței sale	75
4.3.2. Obligatoritatea decurge din aplicarea prioritara a dreptului european al drepturilor omului, împreună cu jurisprudența Curții.....	76
4.3.3. Argumente de logică juridică în sensul necesității unei „interpretări pozitive” a jurisprudenței Convenției din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i>	81
4.3.4. Decizia din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i> a fost pronunțată chiar împotriva statului român	82

4.3.5. Irelevanța eventualelor argumente de oportunitate/convenabilitate	83
4.3.6. Pasivitatea legiuitorului în a reglementa expres ajutorul cu privire la plata cauțiunii nu înseamnă că legislația noastră ar fi concordantă cu Convenția	84
5. Dezlegările obligatorii ale deciziei din cauza <i>Eco Invest-Bolmadar</i> pentru instanțele naționale	84
5.1. Necesitatea extragerii unor dezlegări obligatorii	84
5.2. Identificarea dezlegărilor obligatorii	85
5.2.1. Includerea cererilor de suspendare provizorie a executării silită în sfera art. 6 § 1 din Convenție	86
5.2.2. Calificarea cauțiunii ca restricție financiară	92
5.2.3. Chiar și dacă am admite că forul strasbourghез ar recunoaște o marjă de apreciere pentru identificarea mijloacelor de contracarare a efectelor negative ale limitării accesului la o instanță, ajutorul public judiciar ar rămâne oricum unicul mecanism viabil pentru atingerea acestui deziderat	93
5.2.4. Confirmarea de către Curte a competenței instanțelor române de a se pronunța asupra cererilor de scutire ori de reducere a cuantumului cauțiunii	95
5.2.5. Recunoașterea eficienței mecanismului intern de ajutor public judiciar	96
5.2.6. Curtea pornește de la premisa admisibilității reducerii ori, după caz, a scutirii de la plata cauțiunii.....	99
5.2.7. Excluderea cel puțin implicită a soluțiilor de respingere ca inadmisibilă a cererilor de scutire sau reducere a cuantumului cauțiunii	100
<i>Secțiunea V. Argumente în sensul admisibilității și contraargumente la teza inadmisibilității acordării ajutorului public judiciar cu privire la plata cauțiunii.....</i>	100
§ 1. Aplicabilitatea art. 6 § 1 din Convenție procedurilor de executare silită	101

1. Dimensiunea convențională	101
2. Dimensiunea națională	107
§ 2. Aplicabilitatea art. 6 § 1 din Convenție procedurilor de suspendare (provizorie) a executării silite din dreptul nostru.....	108
1. Posibilitatea statelor de a reglementa suspendarea executării silite.....	108
2. Principiile generale ale jurisprudenței Curții în materia procedurilor interimare.....	109
2.1. Explicații metodologice	109
2.2. Analiza propriu-zisă a jurisprudenței în materia procedurilor interimare	110
2.2.1. Jurisprudența anterioară hotărârii din cauza <i>Micallef c. Maltei</i>	110
3. Proiecția principiilor jurisprudențiale în plan procesual civil român.....	121
3.1. Includerea procedurii de suspendare (provizorie) a executării silite în „familia” procedurilor „interimare” din dreptul procesual civil român	121
3.2. Teoria inaplicabilității prevederilor art. 6 § 1 din Convenția europeană a drepturilor omului împreună cu argumentele pe care se sprijină	122
3.3. Critica tezei inaplicabilității prevederilor art. 6 § 1 din Convenția europeană a drepturilor omului.....	124
3.3.1. Incoerențe ale jurisprudenței naționale implementând teza inaplicabilității art. 6 § 1 din Convenție	124
3.3.2. Aplicarea testului <i>Micallef</i> în cazul cererilor de suspendare (provizorie) a executării silite	125
3.3.3. Jurisprudența relevantă a instanțelor române <i>pro</i> aplicabilitate a art. 6 § 1 din Convenție cererilor de suspendare (provizorie) a executării	126
§ 3. Prevalența dreptului de acces la o instanță în fața principiilor de interpretare a legii și argumentele de drept intern	129

§ 4. Argumente de drept intern în sprijinul admisibilității cererii	134
1. Necesitatea de a compensa lipsa îndreptățirii instanței de a deroga de la modalitatea legală de determinare a nivelului cauțiunii în sensul de a stabili un quantum inferior celui legal ori, după caz, de a suprima obligația de plată a cauțiunii prin raportare la situația concretă din speță, în etapa fixării cauțiunii	134
2. Necesitatea atingerii scopului ajutorului public judiciar <i>lato sensu</i>	135
3. Onerozitatea potențial superioară în comparație cu nivelul taxelor judiciare de timbru	136
4. Necesitatea unei interpretări evolutive	137
5. Irelevanța diferenței dintre taxele judiciare de timbru și cauțiuni sub aspectul scopului, al destinației și al regimului juridic	138
6. Necesitatea intervenției etatice pentru ca, anihilând un eventual deficit procesual inaugural al deponentului cauțiunii, să echilibreze raportul de forțe dintre părțile litigante	141
7. Irelevanța caracterului limitativ al reglementării formelor de acordare a ajutorului public judiciar <i>lato sensu</i> din perspectiva jurisprudenței Curții EDO	144
8. Transpunerea defectuoasă a Directivei (CE) nr. 8/2003	151
9. Necesitatea respectării egalității de tratament între cetățenii români	153
10. Irelevanța obligativității stipulării exprese a excepțiilor de la plata taxelor judiciare de timbru cu privire la materia cauțiunilor	154
11. Existența unui interval de timp inerent soluționării cererii de acordare a ajutorului judiciar sub forma cauțiunii nu induce ideea târăgănării procedurii execuționale	155
12. Aplicabilitatea soluției Curții în ambianța noului Cod de procedură civilă	156
12.1. Considerații generale	156

12.2. Aplicarea limitată a cazurilor legale de dispensare obligatorie de la plata cauțiunii	160
12.2.1. Aplicabilitatea în cauză.....	161
12.2.2. Aplicarea <i>in concreto</i>	161
12.2.3. Concluzii preliminare.....	162
12.3. Caracterul predeterminat al cauțiunii din noul Cod de procedură civilă.....	163
12.3.1. Consacrarea unor praguri valorice raportate la valoarea obiectului contestației la executare nu induce o rezonabilitate prestabilită în mod automat a cuantumului cauțiunii	163
12.3.2. O eventuală reducere a cuantumului cauțiunii, operată prin efectul algoritmului de calcul consacrat de actuala reglementare față de cea precedentă, nu reprezintă un argument decisiv în sensul eficientizării dreptului de acces la o instanță	165
12.3.3. Concluzie	169
12.4. Ineficacitatea argumentului conform căruia, la pronunțarea deciziei din cauza Eco Invest-Bolmadar, Curtea EDO nu a avut în vedere prevederea din noul Cod de procedură civilă vizând posibilitatea utilizării cauțiunii pentru acoperirea creanței creditorului.....	171
13. Irelevanța restituirii <i>post hoc</i> a sumei consemnate cu titlu de cauțiune	172
14. Concluzii.....	173
§ 5. Eventuala ineficiență a unor argumente vehiculate în susținerea admisibilității cererilor de ajutor public judiciar sub forma cauțiunii.....	173
1. Referirea la cauțiunea din formularul din anexa la actul normativ	173
1.1. Contextul normativ care a generat divergența	173
1.2. Enunțarea tezelor formulate	174

1.3. Punctele convergente și divergente ale tezelor vehiculate....	175
1.4. Referirea la cauțiune nu este rezultatul unei imprudențe a legiuitorului	175
1.5. Lipsa corelării referirii la cauțiune din anexă cu dispozițiile O.U.G. nr. 51/2008	176
1.6. Exclusivitatea aplicării formularului în litigiile transfrontaliere.....	177
2. Eventuala discriminarea între instituțiile și autoritățile publice și debitorii privați cu privire la scutirea de la plata cauțiunilor	178
3. Invocarea unei excepții de neconstituționalitate vizând dispozițiile art. 719 alin. (2) NCPC cu referire la stabilirea cauțiunii pe intervale valorice	180
3.1. Teza doctrinară.....	180
3.2. Soluții de neconstituționalitate a obligației de plată a unei cauțiuni.....	180
3.2.1. Pentru soluționarea unor cereri principale	180
3.2.2. Pentru judecata contestației la executare – O.U.G. nr. 51/2008	182
3.3. Pentru soluționarea cererii de suspendare (provizorie) a executării silite	187
3.3.1. Raționamentul care stă la baza practicii Curții Constituționale de respingere a excepțiilor de neconstituționalitate	187
3.3.2. Eventuale vicii de argumentare ale soluțiilor Curții Constituționale de respingere	187
§ 6. Temeiul juridic al cererilor de reducere a cuantumului cauțiunii ori, după caz, de scutire de la plata cauțiunii.....	195
<i>Secțiunea VI. Admisibilitatea amânării și/sau a eşalonării plății cauțiunii</i>	<i>200</i>
Concluzii la Capitolul 2	202

CAPITOLUL 3. GESTIONAREA <i>IN CONCRETO</i> A PROPORȚIONALITĂȚII DINTRE MIJLOACELE FOLOSITE ȘI DUBLUL SCOP URMĂRIT PE CALEA CERERILOR DE AJUTOR PUBLIC JUDICIAR CU PRIVIRE LA PLATA CAUȚIUNII	204
Introducere.....	204
<i>Secțiunea I. Criterii specifice de dozare a cuantumului cauțiunii, dezvoltate de Curtea Europeană pe cale pretoriană. Implementarea criteriilor în jurisprudența instanțelor naționale</i>	<i>207</i>
§ 1. Criterii.....	207
1. Consecințele unei ipotetice achitări a cauțiunii asupra situației financiare a eventualului deponent al cauțiunii	208
1.1. Planul analizei.....	208
1.2. Nivelul cauțiunii	208
1.3. Situația financiară a petentului.....	209
1.4. Raportul dintre o ipotetică plată a cauțiunii și situația financiară a petentului	209
1.4.1. Suportul doctrinar	209
1.4.2. Modele de raportare.....	210
1.4.3. Inventar jurisprudențial al soluțiilor de reducere a cuantumului cauțiunii	211
1.4.4. Inventar jurisprudențial al soluțiilor de exonerare de la obligația de plată a cuantumului cauțiunii.....	213
2. Proveniența titlului executoriu.....	216
3. Intervalul de timp necesar efectuării plății, raportat la cuantumul cauțiunii	217
4. Alte criterii.....	218
5. Concluzie.....	220
§ 2. Aspecte particulare ale procedurii de judecată.....	220
1. Urgența extraordinară	220
2. Anterioritatea soluționării cererii de ajutor public judiciar în raport cu judecata cererii de suspendare (provizorie) a executării silite.....	221

§ 3. Eventuala dezdăunare ulterioară a creditorului cu privire la diferența de cauțiune ori, după caz, cu privire la întregul quantum al cauțiunii neconsemnate.....	223
1. Punerea problemei.....	223
2. Suportarea de către stat.....	224
3. Argumente în sensul suportării de către debitor	226
Concluzii la Capitolul 3	228
CAPITOLUL 4. IMAGINE PROSPECTIVĂ ASUPRA AJUTORULUI PUBLIC JUDICIAR CU PRIVIRE LA PLATA CAUȚIUNII. RECOMANDĂRI. SOLUȚII DEZIRABILE	230
Introducere.....	230
<i>Secțiunea I. Consacrarea expresă a ajutorului public judiciar sub forma plății cauțiunii.....</i>	<i>231</i>
<i>Secțiunea II. Eventuala dezdăunare a creditorului cu privire la diferența de cauțiune ori, după caz, cu privire la întregul quantum al cauțiunii cu privire la care debitorul a fost exonerat</i>	<i>234</i>
§ 1. Suportarea de către debitor.....	234
§ 2. Suportarea de către stat	235
Concluzii la Capitolul 4	238
În locul concluziilor.....	239

CAPITOLUL 1

Condițiile ingerințelor cu privire la cauțiunile judiciare

Introducere

Prefacerile sociale, economice și juridice și perioadele de **turbulență** majoră pe care le-a traversat țara noastră, generate de ivirea și acutizarea diferitelor **crize** financiare au condus, în mod inevitabil, la deschiderea unui număr impresionant de dosare **execuționale**; în mod firesc, s-a înregistrat și o creștere vertiginoasă a numărului **contestațiilor** la executare și a cererilor de **suspendare** (provizorie) a executărilor silite; cu timpul, această realitate a căpătat particularitățile unui veritabil fenomen de **amplare**, dificil de stăvilit, ce a „**invadat**” rolul instanțelor de judecată; absența veniturilor necesare achitării cauțiunii – cerință esențială și principial indispensabilă soluționării pe fond a acestui din urmă tip de cerere –, al cărei quantum depășea în multe cazuri limitele rezonabilității, a generat, la rândul său, în mod natural, un nou *crescendo* al unui **fenomen**, constând, de această dată, în inițierea de cereri de **ajutor public** judiciar cu privire la plata cauțiunii; în prezent, formularea acestui tip de cerere a luat forma unei exteriorizări judiciare cu o **periodicitate crescândă** în practică.

Din nefericire, **incertitudinea** care planează cu privire la existența *in concreto* a unui **mecanism** de reglare a nivelului cauțiunii a reprezentat și continuă să reprezinte o problemă sistemică elementară a arealului jurisprudențial românesc; problema a rămas **nerezolvată** de o legislație națională ambiguă, impotentă prin litera sa și care s-a dovedit a fi, în multe cazuri, neîndestulătoare sub aspectul rezolvării ecuației admisibilității cererilor de ajutor public judiciar în sens larg cu privire la plata cauțiunii.

Măsura în care persoanele fizice și persoanele juridice pot ori ar trebui să poată obține, la cererea acestora, beneficii cu privire la plata cauțiunii judiciare aferente soluționării cererilor de suspendare a executării silite și/sau cererilor de suspendare provizorie a executării silite a reprezentat una dintre marile **controverse sistemice** cu care s-au confruntat juriștii, **amplu dezbătută** și care, odată cu trecerea timpului, s-a **cronicizat**. Modalitatea de dezlegare a acesteia poate produce efecte **negative** asupra dreptului de **acces** la o instanță al potențialilor deponenți ai cauțiunii și, consecutiv și inevitabil, asupra **consecvenței jurisprudențiale** naționale.

În acest context, am contemplat soluțiile de admisibilitate și am rumegat îndelung soluțiile de inadmisibilitate. Evaluarea mea converge către soluția de **admisibilitate** și, după caz, **de admitere** a cererilor de ajutor public judiciar cu privire la plata cauțiunii, dezlegare validată într-o manieră implicită chiar de Curte, în **antiteză** cu soluția de **inadmisibilitate**, respectiv de **respingere** „improprie” ca neîntemeiate a acestor cereri.

În pofida faptului că acest mecanism se află, cel puțin la nivel teoretic, la **dispoziția** eventualului **deponent** al cauțiunii, în mod paradoxal, de cele mai multe ori, practica din ultimii ani a instanțelor judecătorești naționale a **dat greș**; din păcate, numeroase persoane (fizice ori juridice) au fost nedreptățite, căzând victime ale soluțiilor inflexibile (și cu o „detentă” surprinzătoare) de respingere – pe baze empirice și cu o lejeritate indigerabilă – a cererilor de scutire ori, după caz, de reducere a cuantumului cauțiunii ca **inadmisibile**, fără a se proceda la un examen al substanței cererii [de suspendare (provizorie) a executării provizorii] și fără o prealabilă evaluare – cu adevărat riguroasă – a impactului unei atare soluții asupra dreptului convențional de acces la o instanță.

Mi-am dorit ca această lucrare să reprezinte o **reacție fermă** (pe alocuri chiar vehementă) a revoltei interioare care m-a cuprins și, consecutiv, a frământărilor și a neliniștilor ulterioare care m-au măcinat la vederea perpetuării acestei forme cronicizate de exces a instanțelor judecătorești naționale: este dificil de acceptat ca un stat democratic să deposedeze un număr substanțial de cetățeni ai săi de un drept convențional, constituțional și procesual civil elementar, *i.e.* dreptul de acces la o instanță.

Spre marele regret al deponenților cauțiunii aflați în mare nevoie, soluțiile-reflex de respingere ca inadmisibile a cererilor de ajutor public judiciar au exercitat o presiune sistematică fantastică asupra **drepturilor lor fundamentale**, alimentând de-a lungul vremii adevărate culmi ale frustrării convertibile cu ușurință în încălcări ale dreptului de acces la o instanță, cu o magnitudine imposibil de evaluat asupra respectării obligațiilor pozitive asumate de statul român pe tărâm convențional.

Nu puteam rămâne **impasibil** la acest „**flagel**” judiciar aseasonat cu încălcări artificiale, de o gravitate extremă a dreptului european al drepturilor omului, cu desconsiderarea nescuzabilă a zeci de ani de jurisprudență a Curții Europene, sens în care am înțeles să combat cu tărie acest tip de abordare judiciară.

În acest capitol, voi examina mai întâi **calificarea** cauțiunilor drept ingerință în dreptul de acces la o instanță și, respectiv, **tripleta** jurisprudențială

formată din existența unei ingerințe, existența unui scop legitim urmărit și proporționalitatea, aceasta din urmă la nivelul său bazal, urmând a fi analizată *in concreto* într-un capitol de sine stătător (*i.e.* în Capitolul 3).

Secțiunea I

Calificarea cauțiunilor judiciare drept ingerințe în dreptul de acces la o instanță

În doctrină¹⁹ s-a reținut că jurisprudența Curții EDO este în sensul că **accesibilitatea** justiției **nu** presupune întotdeauna ca aceasta să fie **gratuită**.

Astfel cum arătam cu un alt prilej²⁰, cauțiunea (judiciară) se înfățișează ca o **cerință preliminară soluționării fondului** unor cereri, deseori „**intimidantă**” pentru reclamant prin prisma cuantumului său „**împovărător**”; mecanismul implică **avansarea** de către parte a unor disponibilități financiare prin punerea acestora la dispoziția instanței, disponibilități financiare de care cea dintâi trebuie să se **dispenseze** o anumită perioadă de timp, a cărei durată este imposibil de controlat (cu exactitate matematică); în acest interval de timp, persoana trebuie să își gestioneze situația patrimonială fără a putea conta pe suma consemnată cu titlu de cauțiune. Desigur, în anumite cazuri, dispensarea este inițial **temporară**, însă devine **definitivă**.

Definesc cauțiunea judiciară ca fiind acea ingerință patrimonială în calea dreptului de acces la o instanță, aflată în strânsă legătură cu o anumită fază a judecării, concretizată în plata unei sume de bani la care este obligată, în temeiul legii, una dintre părțile litigante dintr-un proces ne-penal sau, după caz, prin hotărâre a instanței, al cărei quantum se stabilește pe baza unui algoritm judiciar și care, în mod obișnuit, ar trebui **consemnată** la dispoziția instanței drept **garanție** privată pentru creditorul său (parte în proces), din care acesta din urmă s-ar putea **îndestula**, în anumite condiții, pentru a-și acoperi eventualele **prejudicii** pe care le-ar suferi și pentru a preîntâmpina exercitarea **abuzivă** a dreptului de a formula cererea respectivă.

¹⁹ M.G. Scarlat, M. Ilieș-Doleanu, *Incidența Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă în domeniul cauțiunii datorate până la soluționarea contestației la executare sau a altei cereri referitoare la executarea silită*, p. 150.

²⁰ G. Viorel, L.-Al. Viorel, *Cuantumul excesiv al cauțiunii – motiv de acordare a ajutorului public judiciar sub forma scutirii ori, după caz, a diminuării cuantumului acesteia*, în Dreptul nr. 11/2013, p. 167.